

Warszawa, dnia 10 lutego 2015 r.

KMP.573.48.2014.DK

Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Goździkowie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), zwanego dalej: OPCAT, w dniach 3-4 grudnia 2014 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Goździkowie przy ul. Głównej 1 a (dalej: MOW lub Ośrodek/placówka), udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMP lub Mechanizm): Dorota Krzysztoń (kryminolog), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny) i Marcin Kusy (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli KMP było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania przebywających w nim nieletnich i dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o placówce przedstawionych przez Annę Dębowską - dyrektora MOW oraz Lidią Jamorek – kierownika ds. wychowawczych MOW;
- przeprowadzeniu rozmowy na osobności z niektórymi wychowankami MOW;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń MOW, w tym sprawdzeniu stanu ich wyposażenia (w trakcie wizytacji placówki, sporządzono dokumentację fotograficzną jej wnętrza oraz użyto dalmierza do pomiaru wybranych pomieszczeń);

- zapoznaniu się z dokumentacją MOW, dostępną na miejscu (pozostałe materiały związane z funkcjonowaniem Ośrodka m.in.: Statut MOW i Regulamin pobytu wychowanka w MOW zostały zanalizowane po zakończeniu wizytacji).

Przedstawiciele Mechanizmu poinformowali dyrektora Ośrodka i kierownika ds. wychowawczych o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Ogólna charakterystyka

Zwizytowany MOW jest placówką dydaktyczno-wychowawczą dla nieletnich w wieku od 13 do 18 lat, w normie intelektualnej. Mogą w niej również przebywać osoby do ukończenia 21 lat, do czasu umożliwienia ukończenia klasy lub szkoły i za zgodą sądu rodzinnego. Pierwszy nabór wychowanek miał miejsce w 2013 r. Od 2014 r. jest to Ośrodek koedukacyjny i zabezpiecza potrzeby w zakresie resocjalizacji młodzieży z terenu całej Polski. Jest jednostką nieferyjną i funkcjonuje całodobowo.

Organem prowadzącym MOW jest Starosta Powiatowy w Przysusze.

Nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty Delegatura w Radomiu.

MOW dysponuje 36 miejscami, a w dniu wizytacji stan ewidencyjny wychowanków wynosił 21 osób.

W ramach tej samej infrastruktury funkcjonuje również Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Goździkowie.

3. Traktowanie nieletnich przez personel wizytowanej placówki

Dokumentem określającym prawa i obowiązki wychowanków jest Regulamin pobytu wychowanka w MOW w Goździkowie (wersja z dnia 15 września 2014 r.) i Statut Ośrodka.

Podstawową formą organizacji pracy z wychowankami jest grupa wychowawcza. W Ośrodku funkcjonuje 5 takich zespołów, liczących w dniach wizytacji po 4 osoby (maksymalnie może być ich 12). Ich skład osobowy nie jest koedukacyjny. Może odwzorowywać skład klas. O przydziale do grup decyduje Zespół Wychowawczy w oparciu o następujące kryteria opisane w Statucie MOW, cyt.:

1) *Prognozowaną dynamikę procesów grupowych, wynikającą z planowanego przez wychowawcę programu pracy terapeutycznej, korekcyjnej, wychowawczej, edukacyjnej,*

2) *Prognozowaną dynamikę indywidualnego procesu socjoterapeutycznego, wynikającą z diagnozy wstępnej wychowanka.*

W MOW nie ma tzw. grupy karnej i wszystkie zespoły działają wg. tego samego regulaminu. Warunki bytowe nieletnich są również takie same.

Zgodnie z relacją dyrektora MOW, w przypadku, gdy wychowanek wraca do placówki pod wpływem alkoholu lub narkotyków, trzeźwieje pod nadzorem pracowników np. w wolnej sypialni. Przeprowadza się z nim następnie rozmowy wychowawcze (prowadzą je psycholog i pedagog). W razie agresji wychowanka, przewiduje się możliwość wezwania Policji, a w przypadku objawów zagrażających zdrowiu – pogotowia ratunkowego, niemniej jednak według relacji dyrektora Ośrodka, nie było jeszcze przypadków uzasadniających tą procedurę.

Wizytujących poinformowano, że nie stosuje się testów do wykrywania w organizmie nieletnich niedozwolonych substancji i nie używa alkometru. Analiza dokumentacji indywidualnej wychowanków ujawniła jednak, że od ich rodziców (opiekunów prawnych) odbierane są pisemne zgody na wykonywanie tych czynności przez pracowników Ośrodka. Ponieważ personel MOW nie jest uprawniony do tego typu czynności, przedstawiciele Mechanizmu zalecają odstąpienie od zobowiązywania rodziców (opiekunów prawnych) do pozostawiania pisemnych upoważnień w opisywanym zakresie.

Zgodnie z informacją dyrektora MOW, w placówce nie stosowano do tej pory (do dnia wizytacji) środków przymusu bezpośredniego. Nie miało też miejsca żadne z tzw. zdarzeń nadzwyczajnych.

W Ośrodku opracowano procedury działania w sytuacjach kryzysowych. Pośród nich występuje m.in. *Procedura postępowania w przypadku zgłoszenia kradzieży przez wychowanka*, zwana dalej: Procedurą, której niektóre zapisy budzą wątpliwości przedstawicieli Mechanizmu.

Wychowanek powinien powiadomić wychowawcę o kradzieży w chwili wystąpienia czynu. Inne przypadki nie będą brane pod uwagę, co jest jednoznaczne z umorzeniem sprawy (pkt 2 Procedury).

Ośrodek odpowiada za rzeczy wychowanków złożone do depozytu, ośrodek nie odpowiada za rzeczy pozostawione po dokonaniu ucieczki (pkt 8 Procedury).

W ocenie reprezentantów KMP, choć szanse na odnalezienie zaginionego (skradzionego) przedmiotu są większe, jeżeli pokrzywdzony zgłosi problem natychmiast, nie można odmawiać z założenia pomocy w innych przypadkach. Warto mieć też na uwadze, że pokrzywdzeni z różnych przyczyn mogą milczeć na temat straty, jaką ponieśli. Poza tym mogą o niej dowiedzieć się później, niż w chwili popełnienia kradzieży.

Pracownicy MOW w tym zakresie nie są zdani wyłącznie na swoje siły. Zważywszy, że kradzież jest przestępstwem ściganym z urzędu (art. 278 Kodeksu karnego) lub – biorąc pod uwagę niższą wartość przedmiotu – wykroczeniem (art.119 Kodeksu wykroczeń), działania zmierzające do ustalenia sprawcy, zwłaszcza w poważniejszych przypadkach, winny leżeć po stronie Policji. Nie powinna się ona ograniczać do przyjęcia informacji o ewentualnym sukcesie pracowników MOW w zakresie ustalenia sprawcy (jak zakłada pkt 5 Procedury), ale korzystając z szerokich – w przeciwieństwie do personelu Ośrodka - uprawnień i umiejętności śledczych, podjąć skuteczne działania.

Odnosząc się wskazanego wyżej zapisu pkt 8 Procedury, dotyczącego nie odpowiadania przez pracowników MOW za przedmioty pozostawione przez uciekinierów w Ośrodku, warto wskazać na zasady obowiązujące w tym zakresie w innych placówkach, zgodnie z którymi ich pracownicy spisują listę pozostawionych przedmiotów i je zabezpieczają. Oczywiście personel MOW nie może być odpowiedzialny za wszelkie pozostawione przez podopiecznych na terenie Ośrodka rzeczy, ale w opisany sposób może pomóc wychowankowi uniknąć ich straty.

Mając na względzie powyższe, przedstawiciele KMP zalecają przeformułowanie zapisów Procedury.

W rozmowach indywidualnych wychowankowie wysoko ocenili sposób ich traktowania przez personel, w tym wskazywali na kierownika ds. wychowawczych, jako osobę wyjątkowo zaangażowaną w swoją pracę i pomocną. Warto zaznaczyć, że pełni ona również funkcję Rzecznika Praw Ucznia MOW, a ustanowienie Rzecznika jest praktyką pozytywnie wyróżniającą Ośrodek spośród innych tego typu placówek.

W MOW funkcjonuje nadto samorząd wychowanków, tzw. Rada Wychowanków, która m.in. może przedstawiać dyrektorowi Ośrodka oraz Radzie Pedagogicznej wnioski i opinie, dotyczące realizacji podstawowych praw ucznia i wychowanka. Odbywają się też comiesięczne spotkania społeczności MOW, mające na celu m.in. omówienie istotnych dla nieletnich spraw i podjęcia ustaleń wzmacniających ochronę ich uprawnień.

W zeszytach uwag wychowawców wizytujący odnaleźli jednak niepokojące wpisy dotyczące 3 incydentów mających miejsce w drugim półroczu 2014 r., które należy uznać za niewłaściwe potraktowanie nieletnich przez niektóre osoby z personelu: ukaranie wychowanka pracą w ramach tzw. sekcji gospodarczo-porządkowej (przedstawianej przez dyrektora placówki jako dobrowolne kółko zainteresowań), przeczytanie pamiętnika wychowanki przez wychowawczynię (cytaty z pamiętnika zawarła w dokumentacji MOW) oraz podsłuchanie przez wychowawcę rozmowy chłopca z jego matką. W opinii dyrektora placówki były to niezgodne z przyjętymi w MOW zasadami działania kilku wychowawców, które nie powinny mieć miejsca. Pracownicy KMP zalecają podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania w przyszłości tego typu przypadków, naruszających prawo nieletnich do prywatności, prawo do poufności korespondencji oraz prawo do godnego traktowania.

4. Dyscyplinowanie

W MOW obowiązuje system punktowy oceny zachowania. Nadto zarówno w Statucie MOW, jak i w Regulaminie pobytu wychowanka w MOW (dalej: Regulaminie) wymieniono możliwe konsekwencje dla nieletnich w przypadku naruszenia zasad obowiązujących w placówce.

Katalogi możliwych kar zawarte w wymienionych dokumentach różnią się od siebie (w Regulaminie wskazano ich więcej), co należy uznać za nieprawidłowe i zalecić, aby zapisy innych aktów niż Statut nie wykraczały w tym obszarze poza jego ramy.

Uzasadnieniem dla tego zalecenia jest nie tylko potrzeba, aby wychowankowie MOW funkcjonowali w ramach czytelnych i jednolitych regulacji, wykluczających uznaniowość czy dowolność (do której doszło w opisanym w pkt 3 przypadku ukarania wychowanka pracą), ale również powodem rekomendacji niestosowania kar pozastatutowych są wady form niektórych kar wskazanych w Regulaminie, a pominiętych w Statucie.

Należą do nich kary: *przeniesienia ucznia do innego oddziału lub innego ośrodka, wystąpienia z wnioskiem o skierowanie do innej placówki, skreślenie z listy wychowanka* (choć wymienione jako 3 różne sankcje, ich cel wydaje się zbieżny) oraz *wstrzymanie wypłaty kieszonkowego dla wychowanków, którym rodzice je zostawili, na określony przez udzielającego kary czas.*

Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie *europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi* nie powinny być stosowane kary mające na celu zmianę ośrodka, cyt.: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego* (Zalecenie 97). W ocenie przedstawicieli KMP dyrektor placówki dla nieletnich powinna być uprawniona do złożenia wniosku o przeniesienie danego podopiecznego do innego ośrodka, zgodnie z kryteriami wskazanymi w Zaleceniu 96 Komitetu Ministrów, jednak możliwość ta nie powinna być wskazana w katalogu kar wymierzanych przez personel placówki.

Kara wstrzymania wypłat pieniędzy przekazanych dziecku przez jego rodziców, wkracza z kolei w sferę prawa własności i bez porozumienia z dysponentami majątku, również nie powinna być stosowana.

Odnosnie ujawnionego przez wizytujących przypadku ukarania wychowanka pracą, choć nie była to decyzja oparta na żadnym z wskazanych wyżej aktach normatywnych, należy podnieść, że był to przypadek niezgodny z Regułą 67 *Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności* (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) zwanych dalej: *Regułami hawańskimi*, w której wskazano jednoznacznie, że *Praca powinna być zawsze postrzegana jako środek wychowawczy i promujący w nieletnim szacunek do samego siebie na drodze przygotowywania go do powrotu do społeczeństwa i nie może stanowić kary dyscyplinarnej.*

Przede wszystkim jednak zgodnie z Regułą 94.1.: *Procedury dyscyplinarne powinny być mechanizmami stosowanymi w ostateczności. Konstrukttywne rozwiązywanie konfliktów oraz interakcja wychowawcza mająca na celu uzasadnienie norm, powinny mieć pierwszeństwo względem formalnych dyscyplinarnych rozpraw i kar.*

Istnieje również poważne zagrożenie, że stosowanie kar, czyli oddziaływań o charakterze korekcyjnym (opartych na zewnętrznym przymusie), w miejsce wsparcia

potencjału wychowanków i pozytywnego ich wzmacniania, nie przyniosą trwałych i głębokich zmian postaw i zachowań u osób nieprzystosowanych społecznie. Tego typu działalność resocjalizacyjna prowadzi do wykształcenia reaktywnych postaw i postępowania konformistycznego, skutkujących udawaniem akceptowania narzuconych reguł w realiach instytucji zamkniętej. *Z resocjalizacyjnego punktu widzenia karanie podopiecznych nie jest samoistną wartością pedagogiczną, a kara jako taka nie wnosi pierwiastków o charakterze wychowawczo-rozwojowym¹*. Należy zatem polecić kierowanie się wskazaniem i doświadczeniami *twórczej resocjalizacji*, której zalecenia metodyczne rozpoczynają się od diagnozy potencjałów wychowanków i prowadzą - dzięki m.in. profesjonalnym metodom antropotechnicznym, psychotechnicznym i socjotechnicznym oraz kreującym - do umiejętnego funkcjonowania dziecka w szerszym kręgu społecznym niż najbliższe, instytucjonalne środowisko.

Zgodnie z treścią Statutu MOW, nieletni mogą odwoływać się od wymierzonej kary. Nadto druk wniosku o zastosowanie środka dyscyplinarnego zawiera część przewidzianą na oświadczenie wychowanka, który może wyrazić pisemnie swoje wątpliwości dotyczące zasadności zastosowania sankcji, jeszcze przed jej wymierzeniem. Kwestionowany wniosek jest następnie przedstawiany dyrektorowi MOW do ostatecznego rozstrzygnięcia. Kolejno, nieletni jest zapoznawany z decyzją dyrektora, co również kwituje w formie pisemnego oświadczenia na powyższym druku. Praktykę tę należy uznać za dobrą, niemniej jednak analiza dokumentacji placówki ujawniła przypadek wychowanki, której wątpliwości dotyczące wniosku o zastosowanie wobec niej środka dyscyplinarnego z dnia 25 października 2014 r. nie zostały przedstawione dyrektorowi Ośrodka, a dokument wniosku pozostał w aktach nieletniej. Dyrektor placówki zobowiązała się zbadać tą sprawę. Reprezentanci KMP oczekują na informację w tym zakresie.

5. Prawo do informacji

Nieletni zapoznawani są ze swoimi prawami i obowiązkami przy przyjęciu do placówki, co potwierdzają własnoręcznym podpisem. Oświadczenia wychowanków w tej kwestii dołączane są do ich akt osobowych.

---

¹ prof. Marek Konopczyński w: *Kryzys resocjalizacji czyli sukces działań pozornych*, PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie, 2013 r.

Wizytujący ustalili, że nowoprzyjmowanemu nieletniemu przedstawiany jest nieobowiązujący już od dnia 15 września 2014 r. regulamin MOW, wpinany następnie do ich akt indywidualnych. Z tego względu przedstawiciele Mechanizmu zalecają upowszechnienie wśród wszystkich wychowanków informacji o dokonanych zmianach w Regulaminie oraz udostępnianie kolejnym wychowankom skierowanym do MOW aktualnych aktów normatywnych.

Ważne dla wychowanków informacje np. ramowy porządek dnia, *Regulamin punktowego systemu oceny wychowanka*, informacje o sekcjach zainteresowań, ogłoszenia, jadłospis itd. wywieszone są w widocznym miejscu na tablicach informacyjnych w korytarzach placówki.

Wizytujący zalecają uzupełnienie tablic o dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka i pełnej listy tych instytucji (m.in. sądu rodzinnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka) oraz przynajmniej kilku ogólnokrajowych organizacji pozarządowych działających w obszarze praw dziecka (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Komitetu Praw Dziecka).

Przedstawiciele KMP uważają bowiem, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów i telefonów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.

Na wyróżnienie w opisywanym obszarze zasługuje wydawanie przez nieletnich w MOW, z pomocą pracowników placówki, lokalnej gazetki, zawierającej m.in. artykuły na temat uzależnień czy możliwych ścieżek zawodowych.

6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowankowie MOW mają ze swoimi rodzinami nieograniczony kontakt bezpośredni (w formie odwiedzin, przepustek i urlopów), listowny oraz telefoniczny (za pośrednictwem telefonów stacjonarnych w poszczególnych grupach wychowawczych i własnych telefonów komórkowych).

Poza możliwością codziennego korzystania z własnych telefonów komórkowych, dobrą praktyką wyróżniającą wizytowaną placówkę jest swobodny dostęp nieletnich do Internetu, gdyż w MOW funkcjonuje sieć Wi-Fi.

Zgodnie z przyjętymi zasadami, korespondencja nieletnich (również mailowa) nie jest czytana, a rozmowy telefoniczne - słuchane. Pracownicy Ośrodka nie uczestniczą też w rozmowach bezpośrednich wychowanków z ich bliskimi.

Odwiedziny nieletnich są możliwe codziennie, a w placówce wygospodarowano pokój odwiedzin, w którym mogą przenocować bliscy dzieci, przyjeżdżający spoza Goździkowa.

Krąg odwiedzających jest jednak ograniczony do rodziny nieletnich, co motywowane jest - zgodnie z wyjaśnieniem dyrektora MOW – złym doświadczeniem z przeszłości, związanym z zachowaniem kolegów jednego z byłych już wychowanków. Ograniczenie to odzwierciedlone zostało w Regulaminie, poprzez zapis w katalogu uprawnień wychowanków, iż mają oni prawo do cyt. *odwiedzin członków rodziny za zgodą wychowawcy*. Warto w tym miejscu zauważyć, że Statut MOW nie zawiera uściślenia, kto może odwiedzać nieletnich. Zatem podobnie jak w przypadku katalogu środków dyscyplinujących, dokumenty te istotnie różnią się od siebie.

Co jednak najważniejsze, takie ograniczenie kręgu osób uprawnionych do odwiedzin jest w opinii przedstawicieli KMP sprzeczne z art. 47 Konstytucji RP w zw. z art. 66 § 4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 228) zwanej dalej: u.p.n. Przywołana norma konstytucyjna gwarantuje każdemu ochronę życia prywatnego oraz prawa do decydowania o swoim życiu osobistym. Stosownie do art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie. Ograniczenie takie wprowadzono w art. 66 § 4 u.p.n. Zgodnie z tym przepisem dyrektor Ośrodka może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza MOW wyłącznie w wypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. Zatem w świetle obowiązujących norm zasadą jest prawo do kontaktowania się nieletniego z wybranymi przez siebie osobami, zaś ograniczenie tego prawa stanowi wyjątek. Ograniczenie dopuszczalne jest tylko w indywidualnych przypadkach, jeśli w odniesieniu do konkretnego nieletniego zachodzą przesłanki wymienione w art. 66 § 4 u.p.n. i musi przybrać formę indywidualnej decyzji dyrektora Ośrodka. Zgodnie z art. 66

§ 5 u.p.n. o powodach takiej decyzji dyrektor MOW powinna zawiadomić sąd rodzinny, który może uchylić jej decyzję.

Poza tym przywołać należy zalecenie sformułowane w *Regułach hawańskich*, zgodnie z którym *nieletnim należy zapewnić wszelkie możliwości kontaktu ze światem zewnętrznym, ponieważ kontakt tego rodzaju jest integralnym elementem sprawiedliwego i humanitarnego traktowania oraz ma zasadnicze znaczenie dla przygotowania nieletnich do powrotu na łono społeczeństwa* (Reguła 59). Podobnie kwestia ta ujęta jest w *Europejskich regułach wykonywania sankcji i środków orzeczonych wobec nieletnich sprawców czynów karalnych* (przyjętych przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 5 listopada 2008 r.), które akcentują zasadę możliwie zróżnicowanych i możliwie nieograniczonych kontaktów nieletniego ze światem zewnętrznym.

W związku z powyższym reprezentanci Mechanizmu zalecają wprowadzenie w praktyce Ośrodka oraz w jego wszystkich wewnętrznych aktach normatywnych zasady, że nieletniego może odwiedzić każda wybrana przez niego osoba, z możliwością wprowadzenia ograniczeń tylko w indywidualnych przypadkach, w trybie art. 66 § 4 i 5 u.p.n.

7. Prawo do ochrony zdrowia

W Ośrodku wyodrębniono izolatkę dla chorych i gabinet lekarski, wyposażony stosownie do potrzeb.

W placówce zatrudniono na pełnym etacie pielęgniarkę, dostępną od poniedziałku do piątku w godz. 7.00 – 15.00 i stawiającą się w razie pilnej potrzeby na telefoniczne wezwania również w innych terminach. Pielęgniarka ogląda wstępnie nowoprzybyłych nieletnich w celu stwierdzenia, czy posiadają oni obrażenia ciała lub oznaki chorób zakaźnych oraz przeprowadza z nimi wstępny wywiad. Koordynuje też leczenie dzieci m.in. umawiając wizyty lekarskie. Inicjuje także szczepienia i organizuje profilaktykę stomatologiczną. Zgodnie z relacją wychowanków, osoba ta dba o nich i z własnej inicjatywy dopytuje o samopoczucie.

Ośrodek nie zatrudnia lekarza. Wychowankowie mają jednak zapewnioną dobrą opiekę medyczną w ramach NFZ i żadna z osób rozmawiających z przedstawicielem KMP nie zgłaszała wizytującym uwag w tym zakresie. Lekarz podstawowej opieki zdrowotnej przyjmuje nieletnich w pobliskim Gielniowie, zaś do specjalistów (w tym

psychiatry, choć w dniach wizytacji nie było osób tego wymagających) wychowankowie wożeni są do pobliskich miast.

Zgodnie z informacją przekazaną przez dyrektora placówki, obecne w dniach wizytacji w MOW dziewczęta, nie były jeszcze objęte opieką ginekologiczną ze względu na brak zgłoszeń po ich stronie.

Analiza dokumentacji indywidualnej nieletnich pozwoliła na stwierdzenie, że od rodziców (opiekunów prawnych) nieletnich odbiera się zgody *in blanco* na leczenie szpitalne i leczenie psychiatryczne. Odbiór oświadczeń w tym zakresie przewiduje katalog *Procedur działań podejmowanych w MOW w Goźdżikowie nie związanych z sytuacjami kryzysowymi*. Przedstawiciele Mechanizmu zwracają w tym miejscu uwagę, że zgody na leczenie, w tym niejednokrotnie inwazyjne badania medyczne, powinny być odbierane każdorazowo przed konkretnym działaniem medycznym.

Zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora Ośrodka, pracownicy MOW wzięli udział w certyfikowanym kursie w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej.

8. Prawo do edukacji

Poza internatem, w skład placówki wchodzi gimnazjum specjalne (klasy 1-3).

Pomieszczenia klas i pracowni informatycznej wykorzystywanych do nauki, są dobrze wyposażone.

Na terenie Ośrodka znajduje się przestronna i niedawno wybudowana sala gimnastyczna w pobliżu której usytuowano odrębne dla chłopców i dziewcząt szatnie, prysznice, WC oraz magazynek na wyposażenie sportowe. Wyodrębniono również pomieszczenie mające w przyszłości służyć jako siłownia. Do zajęć sportowych służy również rozległy teren zielony wokół placówki, w tym boisko do piłki nożnej.

Podręczniki szkolne dla osób ich nieposiadających zapewnia Ośrodek. Jeżeli zachodzi taka potrzeba, nieletni mogą otrzymać również przybory szkolne.

Dla wychowanków wymagających wsparcia edukacyjnego prowadzone są zajęcia wyrównawcze.

Żaden z rozmówców przedstawicieli Mechanizmu nie skarżył się na dostęp do edukacji i warunki panujące w szkole.

9. Oddziaływania wychowawcze

Ogólnie rzecz ujmując, ta sfera działalności Ośrodka została dobrze oceniona przez wizytujących. Oferta zajęć dla nieletnich jest bardzo bogata i różnorodna, zarówno w ramach zajęć wychowawczo-opiekuńczych, jak i kulturalno-oświatowych i sportowo-rekreacyjnych.

Na uwagę zasługuje fakt, że mimo położenia placówki w niewielkiej wsi, w oddaleniu od większych miast, bardzo dużo ciekawych i ważnych przedsięwzięć (np. udział wychowanków w akcjach charytatywnych) organizuje się poza MOW.

Wizytujący dostrzegli również dbałość personelu o zapewnienie na wysokim poziomie indywidualnych oddziaływań edukacyjno-terapeutycznych oraz codziennych zajęć socjoterapeutycznych.

10. Prawo do praktyk religijnych

Zgodnie z informacją dyrektora Ośrodka, spośród obecnych w dniach wizytacji wychowanków, nikt nie deklarował innego wyznania niż rzymskokatolickie. W pobliżu MOW znajduje się kaplica, w której organizowane są co niedzielę msze św. Udział w nich nieletnich jest dobrowolny. Wyjścia do kaplicy organizowane są pod nadzorem zatrudnionej w MOW katechetki, niezależnie od liczby chętnych.

Pracownicy KMP nie odebrali od nieletnich żadnych negatywnych uwag dotyczących realizacji ich prawa do praktyk religijnych.

11. Personel wizytowanej placówki

W MOW zatrudnionych jest m.in. 14 nauczycieli, 11 wychowawców, pedagog, psycholog i pracownik socjalny. Skład personelu pod względem płci jest mieszany.

Wszyscy pracownicy posiadają odpowiednie do zajmowanego stanowiska kwalifikacje poza nauczycielem plastyki i techniki, który nie posiada uprawnień do nauczania techniki. Otrzymano jednak zgodę Dyrektora Delegatury w Radomiu Mazowieckiego Kuratora Oświaty z dnia 1 września 2014 r. (Nr DRA.5810.27.2014.AK) w sprawie zatrudnienia nauczyciela bez wymaganych kwalifikacji.

Pracownicy biorą udział w dodatkowych kursach doskonalących, w tym w ważnych w ocenie przedstawicieli KMP szkoleniach związanych z traktowaniem nieletnich i radzeniem sobie w trudnych sytuacjach (np. *Stres w zawodzie nauczyciela, jak sobie z nim radzić?*, *Skuteczne rozwiązywanie konfliktów*, *O skuteczności komunikowania się*).

Choć wszyscy pracownicy Ośrodka przeszli szkolenie w zakresie *Odpowiedzialności prawnej (w oparciu o wszystkie Akty regulujące pracę w MOW) i dyscyplinarnej nauczycieli* - prowadzone przez doradcę metodycznego d/s kształcenia specjalnego (który również pełni funkcję rzecznika dyscyplinarnego), a *Konwencja o Prawach Dziecka* stanowiła - zgodnie z relacją dyrektora placówki - kanwę do konstruowania programu profilaktyki, pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu praw człowieka oraz ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym.

Wskazuje na to pkt 85 Reguł hawańskich stanowiący, iż *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

W latach 2013 - 2014 (do dnia wizytacji) nie toczyły się postępowania dyscyplinarne i karne prowadzone wobec pracowników MOW związane z pracą z nieletnimi. Nie składano również skarg na personel placówki w związku z pracą z dziećmi.

12. Warunki bytowe

Bazę placówki stanowią: internat z salą gimnastyczną i aulą, szkoła, kuchnia z jadalnią oraz teren zielony (3 tys. m² z boiskiem do gry w piłkę nożną i miejscem na ogniska).

Budynki placówki i ich wyposażenie znajdują się w bardzo dobrym stanie. Nie ma zatem większych potrzeb remontowych. Ostatnio zamontowano w internacie olejowe ogrzewanie.

W planach MOW znajdują się zakupy urządzeń do siłowni (worki do ćwiczeń i tzw. atlas) oraz dalsze zagospodarowywanie terenu zielonego. Będą też doposażane pokoje dla nieletnich w celu podniesienia ich estetyki i komfortu (m.in. w dywaniki).

W internacie znajduje się 5 grup w 5 segmentach o identycznym rozkładzie. W każdym segmencie jest pokój wychowawców, 3 sypialnie wychowanków oraz łazienka. Pomieszczenia grup są schludne, widne i przestronne. Drzwi do nich wiodące są zamykane, ale za zgodą wychowawców nieletni mogą odwiedzać się nawzajem.

W internacie nie wyodrębniono świetlic, ale tę funkcję pełnią odpowiednio wyposażone pokoje wychowawców (m.in. w TV, czajniki elektryczne i tostery).

Pokoje nieletnich są 4 - osobowe. Znajdują się w nich podstawowe meble (łóżka, szafy, szafki przyłóżkowe, stoliki i krzesła). Nieletni mogą je ozdabiać w indywidualny sposób m.in. zawieszając na ścianach zdjęcia i plakaty. W niektórych pokojach w szafach nieletnich brakowało wieszaków pozwalających zawiesić ubrania i szyn do wieszania wieszaków, co przedstawiciele KMP zalecają uzupełnić.

W łazienkach wyodrębniono po 2 prysznice (wyposażone w zasłony), 3 umywalki oraz WC i pisuar (osłonięte drzwiami). W dniach wizytacji była w nich dostępna ciepła woda i papier toaletowy. W łazienkach zamontowano kaloryfery o budowie umożliwiającej suszenie m.in. ręczników oraz wyposażono je w suszarki na bieliznę.

Zgodnie z informacją dyrektora placówki, monitoringiem wizyjnym (z podglądem niedostępnym dla osób trzecich) objęte są wyłącznie klasy lekcyjne, stołówka, korytarze, łączniki, klatki schodowe i teren zewnętrzny. Czas przechowywania nagrań jest przybliżony i wynosi około 2 tygodni.

Potrzebującym pomocy materialnej dzieciom zapewnia się brakującą odzież, obuwie czy też środki higieniczne. Zajmuje się tym pracownik socjalny, który jest odpowiedzialny za współpracę z ośrodkami MOPSu i PCPR. Dyrektor MOW nie miała uwag dotyczących współpracy z domami dziecka w tym zakresie.

Placówka dysponuje własną kuchnią, w której przygotowywane są 4 posiłki dziennie oraz dodatkowe kanapki do jedzenia w internacie po kolacji i na życzenie. W sekcji kulinarnej wychowankowie przygotowują również dodatkowe posiłki, którymi częstują pozostałe dzieci.

Placówka zapewnia nieletnim pranie pościeli, ręczników oraz ubrań, tudzież poprawki krawieckie.

W czasie rozmów indywidualnych, nieletni nie zgłosili żadnych uwag dotyczących warunków bytowych panujących w placówce.

13. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Placówka nie jest przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. Wprawdzie dostanie się na jej teren umożliwia podjazd ułatwiający poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich, ale do poszczególnych pomieszczeń placówki

(internat, administracja itd.) wiodą schody, tudzież występują różnice poziomów na łącznikach między budynkami (również wymagające pokonania schodów). Sanitariaty w internacie przeznaczone do użytku przez wychowanków nie są wyposażone w akcesoria dla osób z niepełnosprawnością. Przeszkodą nadto są wysokie progi (obudowa brodzików) w prysznicach. Nie ma też żadnych udogodnień dla tego typu osób w pozostałych pomieszczeniach grup.

Jedynie jedna toaleta w placówce (w pobliżu sali gimnastycznej usytuowanej na parterze), jest częściowo dostosowana do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim czy wspierających się na kulach (m.in. dzięki stosownej przestrzeni w środku, uchwytom przy WC i umywalce, która nadto umożliwia podjazd wózkiem). Niestety wiodą do niej drzwi, których szerokość w ich świetle wynosi poniżej 90 cm, co uniemożliwia osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich wjechanie do tego pomieszczenia.

Specyfika Ośrodka uzasadnia przypuszczenie, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła samodzielnie poruszać się po placówce czy korzystać z urządzeń sanitarnych.

Przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie Ośrodka do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się i przypominają, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169), zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób przebywających w placówkach dla nieletnich oraz środowiska stworzonego w miejscu ich umieszczenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji Narodowej w tej sprawie, wyrażonym w piśmie min. Tadeusza Sławeckiego z dnia 29 lipca 2013 r. (DZSE-WSPE-KT-

045-27/13), zapewnieniem właściwych warunków w MOW dla osób z niepełnosprawnością powinien zająć się organ prowadzący. W tym celu z ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej wyodrębnia się, zgodnie z art 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. *O dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2008 r. Nr 88, poz. 539, z późn. zm.) rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej, która przeznaczona jest na likwidację barier architektonicznych w szkołach i placówkach systemu oświaty. Rezerwą części oświatowej subwencji ogólnej dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. Jednostki samorządu terytorialnego mają zatem możliwość występowania z wnioskiem o zwiększenie części oświatowej subwencji ogólnej w związku z opisywaną sprawą.

Reprezentanci Mechanizmu zalecają zatem dostosowanie MOW do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową.

14. Dobre praktyki

a) Powołanie Rzecznika Praw Ucznia MOW, do którego zadań należy m.in. egzekwowanie uprawnień nieletnich, prowadzenie mediacji w sytuacjach problemowych oraz inicjowanie działań na rzecz upowszechniania praw dziecka i ucznia.

b) Nieograniczony dostęp nieletnich do Internetu (m.in. za pośrednictwem własnych telefonów komórkowych), dzięki zainstalowanemu w MOW Wi-Fi.

15. Zalecenia pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. wyeliminowanie przypadków niewłaściwego traktowania nieletnich przez niektórych wychowawców;
2. zaprzestanie stosowania pozastatutowych środków dyscyplinarnych i oddziaływania dyscyplinującego niezgodnego z międzynarodowymi zasadami, a także ujednoczenie katalogów kar zawartych w Statucie oraz Regulaminie MOW;

3. wprowadzenie w praktyce Ośrodka oraz w jego wszystkich wewnętrznych aktach normatywnych zasady, że nieletniego może odwiedzić każda wybrana przez niego osoba, z możliwością wprowadzenia ograniczeń tylko w indywidualnych przypadkach, w trybie art. 66 § 4 i 5 u.p.n.;
4. zaprzestanie odbierania od rodziców (opiekunów prawnych) nieletnich oświadczeń o zgodzie na wykonywanie przez pracowników MOW testów na obecność niedozwolonych substancji w organizmie nieletnich;
5. zaprzestanie odbierania od rodziców (opiekunów prawnych) nieletnich zgód *in blanco* na leczenie oraz badania medyczne oraz każdorazowe odbieranie poświadczenia ich woli przed konkretnym działaniem medycznym;
6. przeformułowanie *Procedury postępowania w przypadku zgłoszenia kradzieży przez wychowanka*, zgodnie z wskazówkami zawartymi w pkt 3 raportu;
7. doposażenie wybrakowanych szaf w pokojach nieletnich;
8. dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową;
9. upowszechnienie wśród wszystkich wychowanków informacji o dokonanych zmianach w Regulaminie oraz udostępnianie kolejnym wychowankom skierowanym do MOW aktualnych aktów normatywnych;
10. udostępnienie nieletnim np. poprzez wyeksponowanie w widocznym miejscu, adresów instytucji stojących na straży praw dzieci, takich jak: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Obywatelskich (z nr infolinii 800676676), wybrane organizacje pozarządowe oraz sąd rodzinny;
11. zapewnienie pracownikom MOW szkoleń z zakresu praw człowieka oraz ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;

Przedstawiciele Mechanizmu oczekują również wyjaśnień na zagadnienie zawarte w pkt 4.

Zalecenie adresowane do Starosty Powiatowego w Przysusze:

1. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń przedstawicieli KMP wymienionych w punktach 7, 8 i 11.